

MANUEL GARCÍA MORENTE¹

Problematika življenja²

Kakor hitro se zadržimo v poteku življenja in razmislimo o nas samih, se zavemo, da je naše življenje za nas problem; da je naše življenje bistveno problematično; da je naše življenje nekaj, kar moramo uresničiti. Kajti če ne naredimo nič za to, da bi živeli, ne živimo. To, kar se dogaja nam ljudem, se dogaja samo nam, ljudem. Med nami in ostalimi živimi bitji obstaja ta povsem radikalna razlika, in sicer, da mi ne živimo samo kot ostala živa bitja, temveč da poleg tega vemo, da živimo. In ta podvojenost, ki jo zavest povzroča našemu življenju, je tista, ki naredi iz našega življenja nekaj radikalno problematičnega. Žival živi, a ne ve, da živi. Umira, a ne ve, da umira. Mi, nasprotno, vemo, da živimo, in vemo, da umiramo. To dejstvo samo iz človeka dela bitje, popolnoma ločeno od vseh ostalih bitij sveta. Kajti to je tisto, kar dela iz človeškega življenja problem, problem za človeka.

Problem življenja v človeku je problem treh zahtev našega življenja, ki jih po nas samih ne moremo izpolniti. Zato pravim, da je problem življenja v človeku radikalen v najbolj dobesednem pomenu besede. Sama korenina človeškega življenja je problem. Problem je, ponavljam, v treh smereh. Ogledali si jih bomo jasno eno za drugo.

V TRAJANJU

Prvič, človeško življenje je problematično glede na trajanje. Nenehno čutimo bojazen, da bo to naše življenje prenehalo. Naše življenje je problematično glede na svoje trajanje. Nekaj moramo narediti, da ne bo

prenehalo. Moramo se znajti, kot se pogovorno reče. Narediti moramo nekaj za to, da bi dobili hrano, da bi ohranili svoje življenje. Naše življenje je danes glede na svojo obstojnost samo popolnoma problematično. Za nas to, da bi še živeli, predpostavlja določen napor, napor, ki ga moramo opraviti; ne kot živali, ki počnejo to s poganjajočo silo zaradi biološke nujnosti, tako kot izvajalec v orkestru izvaja svojo partituro. Ne, mi se moramo znajti od začetka. Mi moramo živeti naše življenje in narediti načrt našega življenja. Oboje. Mi smo kot izvajalec v orkestru, ki je hkrati ustvarjalec svoje lastne vloge. Oblikovati in izvajati vlogo našega življenja je to, kar dela, da je za nas življenje neprestano čista

bojazen, tesnoba življenja. Vi, mladi, čutite bolj kot kdorkoli to tesnobo življenja. Čutite jo v množici trenutkov dneva, v množici trenutkov vaše samote in vašega osebnega premišljevanja. Toda kakor hitro dvignete pogled nad malenkostne probleme trenutka in usmerite pogled v nekoliko oddaljene (ali, če hočete, celo vseobsegajoče) perspektive življenja, takoj dobite občutek neizmernega bremena, neizmerne odgovornosti, ki vas teži. Odgovornost, da boste ustvarjalci in hkrati igralci vašega celotnega življenja. Življenje je torej problematično v svojem trajanju.

V SVOJI KAKOVOSTI

Toda življenje je problematično tudi v drugem smislu, v smislu svoje kakovosti, svoje oblike, svoje vsebine. Kajti, ali niste, zdaj ko začenjate živeti, naredili bolj ali manj splošen načrt življenja, v katerega ste vložili vse vaše prednosti, vsa vaša nagnjenja, vsa vaša stremjenja? Tako da se vnaprejšnja vizija vašega bodočega življenja prilega vašemu umu in vam nariše perspektive lepega, popolnega življenja, polnega oblik in barv, ki očarajo vaše srce, ki vas napolnjujejo z ljubeznijo do tega bodočega življenja. Za nič na svetu se ne bi hoteli odpovedati temu življenju. Ljudje to imenujejo mladostne sanje. Mladostne sanje niso nič drugega kakor načrt najljubšega življenja. Vi hočete biti, hočete uresničiti določeno življenje z izključitvijo vseh ostalih. In če bi vam rekli: "Ne, tega življenja ne morete uresničiti, uresničili boste to drugo," bi odgovorili: "Nočem, mlad sem in svoboden in hočem živeti življenje, ki me zanima živeti." Toda skupaj s to odločitvijo, ki ste jo sprejeli, da boste živeli to življenje, in v nasprotju z njo, prebada vašo dušo stalna bojazen: "Bom zmogel ali ne bom zmogel? Se bo uresničilo ali se ne bo uresničilo to življenje, ki bi ga rad izvršil? Ga bom zmogel uresničiti ali ne? Oh, odvisno je od toliko dejavnikov! Ne samo od moje volje, temveč od mojih življenjskih okoliščin, od celote ostalih bitij, ki me obkrožajo. Kako ga bom lahko uresničil

in dosegel? Ne vem." In to bojazen nosimo na dnu duše, ko imamo triindvajset let in smo usmerjeni k najljubšemu življenju, ker tudi mislimo, da morda ne moremo uresničiti tega življenja, ki smo ga negovali. Če je torej naše življenje problematično v svojem trajanju, je radikalno problematično tudi v svoji sestavi, v svoji naravi, v svoji kakovosti.

V OSEBNOSTI

Življenje je problematično tudi s tretjega vidika: z vidika osebnosti. Naše človeško življenje, življenje nas ljudi, je osebno življenje. Življenje živali je neosebno življenje. Življenje ljudi je življenje *enega* določenega človeka, nedeljive enosti razuma, osebe. Življenje živali pa je tipično stereotipno razmnoževanje življenja vrste. En lev je enak drugemu levu; en tiger je enak drugemu tigru. Med njimi obstajajo pritične razlike; toda celota bivanja in življenja vsake živali je razmnoževanje vrste. Zato nikomur ne more priti na misel napisati življenje psa X, temveč zgolj življenje psov. Nobene knjige ne boste videli, ki bi bila življenjepis enega psa. So vedno vrstna življenja. Naša človeška pa so individualna življenja. Koliko bolj individualno je življenje človeka, ki je za nas bolj občudovanja vreden. Zato se vedno počutimo zadovoljne, ko beremo življenjepise velikih ljudi; zato ker menimo, da je ta velik človek uresničil osebno, individualno življenje; in kar imamo najraje v našem lastnem življenju, je osebnost, pečat individualnosti, nedeljivosti, ki ga ima vsako od naših življenj. Toda v nasprotju s tem našim stremljenjem obstaja vedno tudi neka bojazen, tesnoba, dvom. Bo moje življenje individualno? Ali ne bom čredno bitje, en človek izmed teh (bilo jih je milijone in milijone na svetu), ki gredo skozi svet, ne da bi pustili kakršno koli sled, ki ne pustijo na svetu niti najmanjšega spomina? Naše individualno življenje je v veliki nevarnosti, da se izjalovi v vrstno življenje, v veliki nevarnosti pomešanja dejavnosti s celotno človeško vrsto. Tudi ta strah nas napada. In

tako je človeško življenje problematično v treh vidikih, ki jih omenjam. Problematično je glede na svoje trajanje, ker nas teži misel, da bomo umrli. Bo trajalo dalje ali se bo s smrtjo končalo? Problematično je glede na svojo kakovost: bo moje življenje življenje, ki ga jaz hočem, življenje, ki ga jaz ljubim, moje najljubše življenje? Problematično je tudi glede na osebnost: ali bo moje življenje individualno, osebno, ali bo preprosto posnetek, kopija vrstnega življenja človeškega bitja na splošno.

PROBLEM ODREŠENJA

In celota teh treh problematizmov življenja tvori problem odrešenja, ki ga človek čuti v sebi kot nujno potrebnega. Odrešenje je samo mogočen cilj vseh človeških bitij, da bi imela trajno, lastno in osebno življenje ter popolno življenje; da bi imela in živela takšno življenje, da ni drugega, ki bi bilo bolj zaželeno; takšno življenje, da si ne moremo zamisliti drugega boljšega življenja, da bi bilo to najboljšje izmed možnih. Toda da bi izrazili to življenje bolje kakor katero koli drugo, to življenje, ki je najboljše, ni druge besede kakor beseda svetosti.

Temeljni problem življenja je torej v teh treh velikih, tesnobnih in mučnih vprašanjih: Ali bo moje življenje trajno? Ali bo osebno? Ali bo sveto? Če bi nam nekdo ali nekaj, če bi nam neka disciplina ali znanost ali filozofija ali neko bitje, polno avtoritete, radikalno in tako globoko, da ne bi mogli dvomiti, zagotovilo, da bo naše življenje trajno, osebno in sveto, bi tisti, ki bi nam dal to gotovost, odvzel v nas celoto naših stisk, naših tesnob. Vse naše skrbi bi bile popolnoma pomirjene. Naše najgloblje bojzani bi bile popolnoma razrešene in pomirjene, če bi imeli absolutno gotovost, da je naše življenje trajno, naše (individualno, od vsakega posameznika) in sveto. To pomeni, da je radikalna problematičnost človeškega življenja potreba po odrešenju, ki jo človek čuti. Človek potrebuje, hrepeni po odrešenju. Živali se ni treba odrešiti, ker

nima individualnega življenja, temveč vrstno. Njeni pomisleki so razrešeni po Naravi, po Bogu. Ne misli na življenje, ki bi bilo boljše od tega, ki ga dejansko živi. Ne more izbrati med različnimi možnimi življenji, med različnimi načini bivanja. Mi pa lahko izberemo naše življenje. Univerzalna zgodovina je samo velik seznam človeških življenj. Mi imamo neskončno načinov človeškega bivanja. Bog nam je dal prav to svobodo, da živimo naša življenja, in neskončno obzorje načinov, da jih uresničimo. V tem je torej bistvena problematičnost življenja.

ZNANOST

Človek torej potrebuje odrešenje. Toda, kdo odrešuje človeka? Kdo daje človeku gotovost, da je njegovo življenje trajno, da je njegovo življenje lastno, osebno, da je njegovo življenje sveto, vsaj v možnosti? Kdo daje človeku to gotovost? Znanost mu je ne more dati. Ta ideja je sedaj v očitni dekadenci. V 19. stoletju je obstajala ideja, po kateri je bila znanost edina zmožna odrešiti človeka: pozitivne znanosti, matematika, fizika. Toda pričakovanja, ki bi jih mogli položiti v zmožnost odrešenja znanosti, so tako majhna, da jih ne moremo vzeti resno. Razlog je zelo preprost. Znanost rešuje svoje probleme občudovanja vredno, z vsestransko gotovostjo. Vendar pa ima znanost dve radikalni omejitvi, ki jo onespособljata za to, da bi izvršila odrešenje človeka. Znanost je podobna verigi, katere členi, združeni med seboj, so vsi odvisni od prvega člena; ta je v zraku in ni odvisen od nobenega drugega predhodnega ter visi na čisti naključnosti. Znanost je vedno fragmentarna in posamezna; kajti znanstveni problemi, da se znanstveno rešijo, morajo zasledovati metodo delitve in poddelitve, ki sestoji v delitvi velikega problema v majhne ter v njihovi rešitvi v zaporednih nizih; in majhen problem se mora s svoje strani deliti v druge še manjše, in tako znanost posega po nizu delitev, ki reducirajo ene probleme na druge; in to sredstvo se stalno uporablja v laboratorijih.

Zato je znanost zanesljiva spekulacija; a nima ne konca ne meje. Za vsak problem, ki ga znanost reši, zasnuje drugega ali druge nove.

Sodobni filozof Spencer je rekel to, kar je precej točno, in sicer, da lahko znanost primerjamo s kroglo, v kateri je notranjost to, kar znanost pozna, površina, zunanost pa je to, česar znanost ne pozna in kar tvori problem, da ga reši. Kolikor več torej poznamo, se pravi, kolikor večja je krogla, toliko večja je površina neznanega, tega, kar je treba rešiti. Zaradi svoje relativnosti, zaradi svoje fragmetarnosti tvori torej znanost večen problem. Oddaljuje rešitev dokončnih problemov, neprestano jo odlaga. Na primer, da bi rešila dokončen problem materije, mora znanost vedeti, iz česa sestoji materija; toda ko pridemo do proučevanja [estudio] telesnih elementov, se srečamo z atomi, z delci, iz katerih je sestavljena materija; in če se še bolj spustimo v njihovo proučevanje, bomo opazili, da so atomi s svoje strani sestavljeni iz elektronov. Toda ko usmerimo pozornost na zgradbo elektronov, se bo nedvomno pojavila še tretja fragmentacija, ki jo bomo morali temeljito preučiti itd. Znanost je potemtakem kontinuiteta problemov, ki jih je treba rešiti; in ki so rešeni zaradi odložitve zadnjega dokončnega problema. Odrešenje človeka je torej popolna rešitev problema. Problematičnost življenja, ki je problematičnost teh treh stvari: trajnost, osebnost in svetost življenja postavlja zahteve, ki jih znanost, ki nedoločno odlaga rešitev problemov, ne more rešiti.

FILOZOFIJA

Torej bi morda lahko pomislili, da je treba nalogo odrešenja človeka zaupati filozofiji? Ta filozofska perspektiva ima v zgodovini človeškega mišljenja večstoletno poreklo. Že šestindvajset stoletij obstajajo ljudje, ki mislijo, da je treba odrešenje človeka zaupati filozofiji. Prvi Grki so podpirali to teorijo in mislili, da naj bi filozofija odrešila človeka v treh pomenih trajnega življenja, osebnega

življenja in svetega življenja. Kakor pravijo filozofi, filozofija dejansko nima te radikalne pomanjkljivosti [inconveniente], ki jo ima znanost; kajti filozofija daleč od tega, da bi bila posamezna, fragmentarna in relativna, je nasprotno celovita in absolutna. Filozofija nas postavi v navzočnost resnic, ki niso odvisne ene od drugih v verigi brez konca. Filozofija nam daje dostop do temeljnih resnic, ki niso odvisne od nobene druge, temveč ki so prve resnice, od katerih so odvisne druge. Zaradi tega naj bi jo ta njen celoten in absoluten značaj usposobil za to, da bi človeka opremila s tisto vrsto življenja in vedênja, ki bi mu priskrbelo to odrešenje, tako da bi dala njegovemu življenju čisto osebno svojskost/posameznost [particularidad] in najbolj sveto obliko in naredila iz njega trajno življenje. Tako nam filozofi najprej dokazujejo, da je vse, kar obstaja v vesolju, naj bo njegova notranja sestava kakršna koli, božje delo in da nas vodi neposredno k Bogu. Ko smo postavljeni v božjo navzočnost, nam filozofi pravijo, da moramo pomešati naše življenje z božjim življenjem v izročitvi in pomešanju naše biti z [večno] Bitjo; in tako bomo imeli trajno življenje, tako trajno kakor življenje same večne Biti. In ko se pomeša naše življenje z življenjem večne Biti, bomo imeli tudi najbolj sveto življenje. In ko se zlije naše življenje z življenjem večne Biti, bomo imeli najbolj osebno življenje, ki je mogoče. In tako so antični filozofi narekovali svojim učencem celoten program življenja, po katerem je to življenje dobivalo odrešenje. In tako je platonška Akademija dajala svojim učencem zgled, ki je imel značaj odrešenja. Kasneje se v novoveški filozofiji tudi srečamo z zahtevo filozofije po odrešenju človeškega življenja.

Toda ali lahko sprejmemo to odrešenje? Ni nam treba veliko razmišljati: ne moremo ga sprejeti. In ni nam treba veliko razmišljati, ker je spontan in naraven odgovor vsakega človeka ta, da se zaradi filozofskih govorov/razprav [discursos] čuti razočaranega in prevaranega. Filozofija nam govori o zlitju, o pomešanju našega lastnega življenja z

življenjem večne Biti. Toda to so za nas samo besede. Kajti ta večna Bit je gola abstrakcija, je senca resničnosti, ki ostane, ko nečemu odvzamemo njegovo pravo resničnost in pustimo zgolj doumljiv osnutek te resničnosti. Na primer, če torej kateremu od vas vzamejo njegovo bit, njegovo ime, njegovo mišljenje, njegovo čutenje, njegovo trpljenje: kaj ostane od njega? Ostane samo osnutek, ogrodje.

ČLOVEK, KONKRETNA RESNIČNOST

Je kakor plastičen človek iz kabineta naravne zgodovine. Kar ostane, je čisti osnutek, ko smo izvršili abstrakcijo, je senca resničnosti. Ko govorim o življenju, govorim o abstrakciji življenja. Ko govorim o Bogu,

govorim o ideji Boga. Ko govorim o svetu, govorim o ideji sveta. In ko nam filozofi svetujejo, naj zlijemo in pomešamo svoje življenje z življenjem večne Biti, zahtevajo, da se preobrazimo v abstrakcijo. In mi, naj še tako hočemo ubogati, ne moremo; ker nismo abstrakcija, temveč konkretna resničnost, ki ima svoje ime. Vsak od nas ima svoje ime, in ko se spomnimo, kar smo imenovali problematičnost življenja, ko se spomnimo naših nepotešenih potreb po nesmrtnosti, naših želja po trajnem, osebnem in svetem življenju, se nikakor ne moremo zadovoljiti s tem, da bi se naša bit zlila in pomešala z univerzalno in večno Bitjo, ker to ni tisto, kar hočemo. Kar hočemo je, da bomo, vsak od nas s svojim lastnim telesom in svojo lastno krvjo, s svojim

Črka je ubila tiste, ki bi radi samo poznali besede, da bi jih ljudje imeli za modrejše od drugih ... Duh Svetega pisma oživlja tiste, ki nobene črke, ki jo spoznajo in želijo spoznati, ne pridevajo sebi, marveč vse to z besedo in z zgledom pripisujejo Bogu, najvišjemu Gospodu, kateremu pripada vse, kar je dobrega. (FOpom 7)

Assisi, bazilika sv. Frančiška. Fotografija: Samo Skralovnik

lastnim imenom in s svojo lastno osebnostjo, uživali večno življenje. Kar hočemo, je živeti sveto življenje, vendar živeti to sveto življenje konkretno, vsak s svojo obliko biti, s svojimi najosebnejšimi lastnostmi, s svojim lastnim telesom in svojo lastno dušo. Z vso to lastno osebnostjo hočemo trajno in sveto življenje. In potem pride filozofija z nasvetom, naj se zlijemo in pomešamo z življenjem večne Biti! To ni mogoče. To tudi ne zadovolji resnično radikalne potrebe po odrešenju človeka.

Potemtakem človek odrešenja ne more prejeti ne od znanosti ne od filozofije. Odrešenje mora priti človeku od drugod. Razen če bi zapadli (a ni zelo verjetno) žalostnemu malodušju skepticizma in rekli: za človeka ni odrešenja.³ Toda kako lahko rečemo, da za človeka ni odrešenja? Če bi rekli, da za človeka ni odrešenja, bi zanikali resničnost *sui generis*, posebno, a očitno: resničnost, da za človeka je odrešenje. In človek more biti odrešen, ker ga odrešuje tisti, ki je tega zmožen. Samo tisti, ki nas je ustvaril, ki nas je naredil potrebne odrešenja, samo Bog more odrešiti človeka. In zato, da bi odrešil človeka, mu mora dati gotovost tega odrešenja. In Bog nam dejansko daje gotovost odrešenja, in nam jo daje po Razodetju. Bog se obrača na človeka in z avtoriteto – vsaj enako avtoriteti, ki jo moreta imeti znanost in filozofija – pravi človeku: zate je odrešenje. Ti moreš biti odrešen. Se pravi, tvoje življenje more biti trajno življenje, trajno življenje s tvojo lastno osebnostjo, s tvojim lastnim telesom, s tvojim lastnim načinom biti. In Bog nam odrešenje priskrbi po Razodetju.

RAZODETJE IN DEJ VERE

Ne znanost ne filozofija. Znanost in filozofija moreta človeka pripraviti za odrešenje, sta dobra priprava. Zato je Bog v ekonomiji univerzalne zgodovine zelo modro odredil, da so elementi človeškega življenja razporejeni v treh velikih ljudstvih, ki so dali človeku osnove kulture in civilizacije; grško ljudstvo, ki mu je dalo znanost in

filozofijo; latinsko ljudstvo, ki mu je dalo javno, politično in ekonomsko upravo; in judovsko ljudstvo, ki mu je dalo religiozno idejo. Razodetje je torej sredstvo, ki ga Bog daje na razpolago zato, da se odrešimo. Toda mi moramo narediti nekaj z naše strani. To Razodetje moramo sprejeti in mu verjeti, vanj moramo verovati. Se pravi, moramo, da bi se rešili, imeti vero v Razodetje. Razodetje ne izhaja niti iz filozofije niti iz znanosti, temveč iz vere. Ko verujemo v Razodetje, ki nam ga je Bog dal, smo prepričani, da je mogoča ta nesmrtnost, da je naše življenje trajno in da je neločljivo združeno z našo osebnostjo po vstajenju mesa, in da more biti to trajno življenje sveto življenje, življenje blaženosti, takšno življenje, da si ne moremo predstavljati česa drugega, kar bi bilo boljše, in takšne kakovosti, da si ne moremo predstavljati druge boljše kakovosti kot njegove. V Razodetju so tri bistvene stvari pojma odrešenja. In če verujemo v Razodetje, smo odrešeni, ker bomo dali naši duši gotovost, gotovost našega trajnega, osebnega in svetega življenja, ki so prav tri težnje, ki jih človek neprestano čuti s tesnobo, z globokim nemirom. Toda ta nemir, kakor hitro se vera oklene Razodetja, izgine. Zato sveti Avguštin pravi z izredno preprostostjo: "Moje srce je nemirno, doler te ne sreča, Bog." Kakor hitro naše srce sreča Boga, izgine naša zaskrbljenost, kajti edina stvar, ki globoko vznemirja človeka, je dvom glede trajnosti življenja. Toda seveda, ko se človek oklene Boga, preneha dvomiti. Dvom v njem se pomiri, pride spokojnost, v dušo pride Kristusov mir. Najbistvenejša naloga vere je torej rešiti človeka, dati človeku odrešenje. Te naloge ne more uresničiti znanost niti je ne more opraviti filozofija.

RACIONALNOST DEJA VERE

Pogosto pravijo, da je dej vere nečloveško dejanje. Deju vere očitajo, da je nečloveški, ker razmišljajo na naslednji način:

Delovanje razuma je človeško, tipično človeško. Torej je dej vere nečloveški. Toda v

tem razmišljanju, v tem silogizmu moramo zanikati trditev, ki pravi, da je dej vere iracionalen. A ni. Tisti, ki to govorijo, na žalost zamenjujejo iracionalno z aracionalnim. Dej vere očitno ni iracionalen, kajti eno je ne biti racionalen in drugo je biti iracionalen. Dej vere ni racionalen, ker je dejanje pritrditve nečemu, kar ni očitno. Če rečemo dve plus dve je štiri, je to dejanje racionalno zato, ker je ena plus ena dve, plus ena je tri, plus ena je štiri itd. Toda dej vere bi bil iracionalno dejanje, če bi pritrdili nesmiselni trditvi, notranje protislovni trditvi. Če dej vere sestoji v pritrditvi trditvi, v kateri bi trdili, da je dve plus dve pet, bi bil iracionalno dejanje. A ni tako dejanje. Nobena od trditev Razodetja ni iracionalna. Vse so take narave, da presegajo možnosti dojemanja, ki jih ima človeški razum. Toda eno je presegati možnosti dojemanja, ki jih ima človeški razum, in drugo je ustaliti se v tem, kar je sestavljeno iz iracionalnih logičnih elementov. Gre za dve zelo različni stvari. Mi ne moremo razumeti, kako se moreta v eni in isti osebi zediniti Božja narava in človeška narava. Tega ne moremo razumeti; za nas je skrivnost. Toda to ni nesmiselno. Obstaja veliko drugih stvari, ki jih ne moremo razumeti in ki niso nesmiselne, in ki jih doživljamo vsak dan, verjamemo vanje in jim pritrjujemo. To torej ni nesmiselno, temveč je za nas nerazumljivo. Po drugi strani, če verjamemo temu, kar uči Razodetje, ni iz čiste kaprice. Temu verjamemo, ker obstaja cela vrsta razlogov, ki nas sili k temu, in vsakokrat z večjo močjo. Verjeti tej trditvi nimamo za iracionalno dejanje, temveč za višje mejam razuma. Zato se tisti, ki očitajo veri, da je nečloveško dejanje, motijo, ker zamenjujejo iracionalno z aracionalnim. Vera je način spoznavanja, način, ki ga imamo za spoznanje določenih resnic, ki jih ne moremo spoznati s pomočjo razuma. Tako kakor obstajajo resnice, ki jih moremo spoznati samo z razumom, obstajajo tudi druge resnice, ki jih moremo spoznati samo prek izkustva, in druge, ki jih moremo spoznati samo z vero. S tem prihajamo h

koncu tega dolgega predavanja. In popolnoma jasno boste videli razmerje, ki obstaja med vero in znanostjo.

RESNIČNOST IN METODE SPOZNAVANJA

Vera je način, po katerem se polastimo določenih resnic, ki jih na drug način ne bi mogli spoznati. Medtem ko je znanost drugačen način polastitve določenih resnic, ki jih moremo spoznati samo z razumom in prek izkustva. Skratka, resničnost – pri čemer resničnost imenujemo vso celoto stvari, ki obstajajo – resničnost je ena, ima ta dva značaja, na videz nasprotna, a sta v bistvu eno in isto; resničnost je po eni strani mnogotera in raznovrstna; obstaja resničnost materialnih bitij; obstaja resničnost duhovnih bitij; obstaja resničnost idealnih bitij; obstaja resničnost ustvarjenih bitij; obstaja resničnost neustvarjenega bitja; obstaja veliko vrst resničnosti. Toda po drugi strani so te različne vrste resničnosti *ta resničnost*. Znotraj različnosti pokrajin biti obstaja enost realnega ali biti. Da bi človek spoznal vsako od teh pokrajin biti, je potrebno, da dostopa do nje z določeno metodo. Kajti če uporabimo v eni pokrajini biti metodo, nasprotno tisti, ki ji je ustrezna, ne bomo nič odkrili in bomo končali v zmoti. Če ima torej vsaka od teh pokrajin biti svojo lastno metodo, ne bi bilo nič bolj nesmiselnega kakor to, da vztrajamo pri tem, da človek vse pokrajine resničnosti odkriva z eno in isto metodo. To ni mogoče. V vsaki pokrajini resničnosti uporabljajmo svojo metodo. V tistih realnih stvareh, ki jih imenujemo materialne, uporabljajmo metodo opazovanja, eksperimenta, merjenja, redukcije na matematične račune in bomo imeli znanost materialne narave. V tistih drugih resničnostih, ki niso materialne, temveč idealne, pa uporabljajmo metodo raziskovanja, ki ne bo eksperiment niti opazovanje, temveč intelektualna intuicija, bolj primerna za predmete matematične resničnosti, kakor je metoda eksperimenta in opazovanja bolj ustrezna za predmete

materialne resničnosti. Druge resničnosti so duhovne kakor človeške duše in nečloveški duhovi kakor na primer angeli. Za preučevanje človeških duš bomo morali uporabiti metodo, ki ne bo ne metoda materialnega opazovanja, uporabna za predmete materialne narave, niti metoda intelektualne intuicije, uporabna za idealne predmete. Biti bo morala metoda psihološke introspekcije, uporabna za duše [*espíritus*]. In če obstaja četrta, peta ali šesta skupina resničnosti, ki so svete in božje resničnosti, nam ne bodo dostopne po metodi opazovanja niti eksperimenta, ki je izključna za materialne resničnosti; prav tako ne bo dostopna po metodi intelektualne intuicije, ki je izključna za matematične in filozofske resničnosti. Božja resničnost nam bo dostopna samo po metodi vere. Mi moremo spoznati materialno resničnost s pomočjo opazovanja, ker je materialna resničnost tam in mi tu, in mi lahko opazujemo materialno resničnost. Moremo spoznati idealno, matematično naravo s pomočjo intelektualne intuicije; kajti s pomočjo intuicije moremo z duhovnimi očmi opazovati idealne stvari, idealni predmet. Prav tako moremo s pomočjo psihološkega opazovanja videti od znotraj našo lastno dušo [*espíritu*]. Toda nobenega organa nimamo, nobene metode, ki bi šla neposredno do božjih resničnosti. Kakor so torej božje resničnosti imele moč, da se delno razprosterejo pred našimi očmi, ker jih je Bog sam hotel razprostrti, nam, da jih spoznamo, ne ostane drugo sredstvo, kakor sprejeti in odobriti ter se polastiti spoznanja teh resničnosti s pomočjo vere. Vera ni drugačna od razuma niti od intelektualne intuicije, niti od eksperimentalnega opazovanja. Je spoznavna metoda kot katera koli druga. Je metoda, ustreza svojemu predmetu. Vsaka spoznavna metoda je ustreza svojemu predmetu. In metoda vere je ustreza predmetu, ki ga imenujemo Božji predmet. Vidite torej zelo dobro razmerje, ki obstaja med vero in znanostjo. Celotnost resničnosti je medsebojno povezana in enovita. Toda v njej se razlikujejo pokrajine z različno ontološko strukturo. Seveda je obstajala filozofija, ki je

zapadla v zmoto presojanja, da ima celotna resničnost v vseh primerih isto bistvo. Gre za filozofijo panteistov, ki mislijo, da je v resničnosti vse iste ontološke sestave, da imajo vse stvari isto strukturo. Toda ta ideja metafizičnega monizma predstavlja že preseženo zmoto. Resničnost ima pokrajine, od katerih vsaka poseduje lastno ontološko strukturo. In skladna s to ontološko strukturo mora biti [tudi] metoda dojemanja, ki se uporablja pri spoznavanju te pokrajine.

MEDSEBOJNO PREŽEMANJE⁴

Zato med različnimi znanostmi ne more biti nasprotovanja [*contradicción*], temveč medsebojno prežemanje. Med znanostmi, matematiko, filozofijo in spoznanjem, ki ga pridobimo s pomočjo vere, prav tako ne more biti nasprotovanja, temveč medsebojno prežemanje; kajti vsaka od teh disciplin se nanaša na različno pokrajino biti. In vse te pokrajine biti se razvrščajo v skupine, se usklajujejo ene z drugimi in tvorijo celotno enost resničnosti. Nedvomno boste našli v zgodovini filozofije dve vrsti filozofij: ene, ki so dovzetne za vsa ta razmišljanja; te so tiste, ki sem jih na drugih mestih imenoval odprte filozofije; in druge, ki niso dovzetne za vsa ta razmišljanja, ki sem jih pravkar izvedel, in ki jih imenujem zaprte filozofije. Odprte so tiste filozofije, ki vedno ohranjajo in vzdržujejo – kot je rekel Bossuet – oba konca verige mišljenja. Vedno ohranjajo ti dve načeli: da je bit ena in hkrati mnogovrstna. Se pravi, da znotraj resničnosti obstajajo različne pokrajine, od katerih vsaka potrebuje svojo različno metodologijo. Te so odprte, zdrave filozofije, ki imajo možnost ponuditi razumevanje za probleme religije in vere. Filozofija, ki potrjuje, da za resnice, ki jih spoznavamo z vero, ni mogoče uporabljati istih metod kakor za resnice, ki jih spoznavamo z razumom ali izkustvom, je zdrava filozofija. Zato sta Aristotelova filozofija in filozofija svetega Tomaža [Akvinskega] odprti filozofiji. Nasproti tem filozofijam je zaprta filozofija. Zaprta filozofija nima razumevanja za problematičnost našega

življenja, je filozofija, ki ne bo nikoli utrla poti religiji, ne bo utrla poti veri, ker je filozofija, ki se odpove ideji mnogovrstnosti biti in vztraja pri ideji enosti, ki jo takoj spremeni ne v enost, temveč v edinost *[unicidad]*. Ne pravi nam, da je bit ena, temveč da je edina. In torej pride, upošteva da so vsa bitja zgolj različne manifestacije ene in iste temeljne biti, do tega zaključka: naj bodo te manifestacije edine biti kakršne koli, vedno je treba uporabiti isto metodo, isto metodologijo raziskovanja s pomočjo človeškega razuma. In torej je jasno, da za to filozofijo ni prostora, kjer bi vera prišla do izraza. Vera ne obstaja. Kajti če obstaja neka trditev, ki ni dostopna naravi človeškega razuma, to trditev razglasi za napačno. Zaprta filozofija izhaja iz predpostavke, da obstaja samo en način biti, da obstaja samo ena sama Bit, in da mora človek sprejeti, odobriti in spoznati to Bit, ki je edina, s pomočjo ene in iste metode. Toda niti monistične filozofije edinosti niti panteistične filozofije ne morejo nikoli zadovoljiti najglobljih zahtev *[necesidades]* razuma in resničnosti, človeške osebnosti. So filozofije, ki nam ne priskrbijo odrešenja. Odrešenja oz. te globoke gotovosti, ki jo ima verujoč človek, da je njegovo življenje trajno, da je njegova oseba trajna in da je njegovo življenje v možnosti sveto, te globoke gotovosti, ki nam jo daje vera s pripravami in osnovami zdrave in odprte filozofije, nam ne da nobena zaprta panteistična filozofija.

Prevedel: Robert Kralj

1. Manuel García Morente (1886–1942) je poleg Ortega y Gasseta in Zubirija eden najpomembnejših španskih filozofov. Najprej je študiral v Franciji. Med njegovimi učitelji najdemo Boutrouxa, Bergsona in Levy-Bruhla. Nato je kot stipendist odšel v Nemčijo, kjer se je seznanil z neokantizmom in njegovimi predstavniki, kot sta Natorp in Cohen. Tu je tudi prijateljeval s svojim rojakom Ortego y Gassetom. Po vrnitvi v Španijo 1912 je poučeval na Univerzi v Madridu. V tem obdobju se je odlikoval kot prevajalec Kanta, Leibniza, Descartesa, Spenglerja, Husserla, Rickerta idr. ter se uveljavil tudi kot izvrsten pedagog. Leta 1936 se je zaradi španske državljanske vojne umaknil v Pariz. Za kratek čas je odšel na Univerzo v Tukumano v Argentini. Medtem ga je globoka osebna kriza privedla k novemu odkritju katoliške vere: v Parizu je namreč doživel mistično izkušnjo, ki jo je poimenoval "izreden dogodek" (*el hecho extraordinario*) in jo s fenomenološko natančnostjo opisal v pismu škofu Garcíi Lahiguera. Leta 1940 je bil posvečen v duhovnika. Umrl je nepričakovano dve leti kasneje v Madridu. Morente je temeljito premislil ideje svojih francoskih učiteljev duhovnega pozitivizma, neokantizma in fenomenološke metode in se kmalu začel razvijati kot izviren mislec. Njegova misel izhaja iz razlikovanja med "procesom" in "napredkom". Če gre pri prvem za mehanično dogajanje, je bistvena značilnost napredka v tem, da se človek prek duha dvigne in odkrije vrednote, ki so "zapisane" v stvareh, jih sprejme in razvije do najvišje stopnje. Prav tako je izviren Morentejev poskus preseganja realizma na eni strani in idealizma na drugi s svojim pojmovanjem intuicije, za katero najde navdih pri Bergsonu, Diltheyu in Husserlu. Prim. DÍAZ DÍAZ, Gonzalo: *Hombres y documentos de la filosofía Española*. Vol. III. CSIC, Centro de Estudios Históricos, Madrid, 1987, str. 415–416.
2. Prevedeno po Manuel García Morente: "Problemática de la vida", v: *Obras completas II (1937–1942)* Vol. 2. Barcelona: Anthropos; Madrid: Fundación Caja de Madrid, 1996, str. 225–236. Avtor je imel predavanje na prvem državnem izobraževanju univerzitetnega apostolata. Objavljeno v: *Signo* (14. in 28. februarja in 7. marca 1942); tudi v Cisneros (Revija Vzgojnega zavoda "Jiménez de Cisneros" Univerze v Madridu), let. I, št. 1 (januar 1943).
3. Db. Človek nima odrešenja. – op. prev.
4. V izvirniku: compenetración. – op. prev.
5. Edinost v tem kontekstu ni mišljena kot enotnost vsaj dveh različnih subjektov ali entitet, temveč kot edina resničnost, pri čemer je vse, kar obstaja, zgolj manifestacija ene in edine biti. – op. prev.